

Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki

The Relationship Between Communication Skills and Empathy Levels of Candidate Teachers

*Mücahit Dursun¹

¹ Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, mucahitdursun1903@gmail.com, 0000-0002-7786-0741

ÖZET

Araştırmanın amacı öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empati düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmış ve Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesinde 2023-2024 öğretim yılında öğrenim gören 393 öğretmen adayı araştırma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu", "İletişim becerileri" ve "Toronto empati" ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma verileri normal dağılım gösterdiği için parametrik testlerden t- testi, ANOVA ve Pearson korelasyon analizleri kullanılmıştır. Sonuçlar $p<.050$ anlamlılık düzeyine göre değerlendirilmiştir. Analizler sonucunda; katılımcının iletişim becerileri cinsiyet ve sportif aktivite türüne göre farklılık göstermezken, sportif aktivite yapma ve yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir. Katılımcıların empati düzeyleri cinsiyet ve yaşa göre anlamlı farklılık gösterirken, sportif aktivite yapma ve sportif aktivite türüne göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Son olarak, öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empati düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayları, İletişim Becerileri, Empati, Spor

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the communication skills and empathy levels of teacher candidates in terms of sports and different variables. The study was designed in the relational screening model and the research group consists of 393 teacher candidates studying at Erzurum Atatürk University Kazım Karabekir Faculty of Education in the 2023-2024 academic year. "Personal Information Form", "Communication Skills" and "Toronto Empathy" scales were used as data collection tools in the study. Since the research data showed normal distribution, t-test, ANOVA and Pearson correlation analyses were used from parametric tests. The results were evaluated according to the $p<.050$ significance level. As a result of the analyzes: While the communication skills of the participants did not differ according to gender and type of sports activity, they showed a significant difference according to doing sports activities and age. While the empathy levels of the participants showed a significant difference according to gender and age, they did not show a significant difference according to doing sports activities and type of sports activity. Finally, a positive significant relationship was determined between the communication skills of the teacher candidates and their empathy levels.

Keywords: Teacher Candidate, Communication Skills, Empathy, Sports

Citation: Dursun, M. (2024). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki, *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 6(3), 229-236.

Gönderme Tarihi/Received Date:
19.03.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
11.08.2024

<https://doi.org/10.56639/jsar.1527411>

*Corresponding author:
mucahitdursun1903@gmail.com

GİRİŞ

İletişim, duyu, düşünce ve bilgilerin mümkün olan her yolla başkalarıyla paylaşılmasıdır (Baltaş ve Baltaş, 2002). İletişim, iş bölümü içinde çeşitli toplumsal rollere sahip olanlara eğitim vermenin yanı sıra, günlük yaşamımızdaki nesnelere ve kişileri de tanımlar, bu rol dağılımıyla o tarihsel dönemde oluşan toplumun yaşam biçimini aktarır ve bunun sürdürülmesi için gerekli değerlendirme biçimlerini oluşturur. Toplumsal yapının varlığını sürdürmesini ve kendini yeniden üretmesini garanti altına alır (Oskay, 1999). İletişim biçimleri ve gereksinimleri günümüze kadar baş döndürücü bir hızla ulaşmıştır ve insanın iletişim yoluyla uygarlığın gelişimine yaptığı katkının evrimsel çizgiler izlediği açıktır. Genel bağlamda psikolojik faktörler üzerine yapılan birçok araştırmanın olduğu görülmektedir (Akgül vd., 2024; Arı vd., 2020; Dursun vd., 2021; Güvendi, Can & Işım, 2020; Han & Polat, 2022; Kozak, Zorba & Bayrakdar, 2021; Ulun, 2023; Uzunçayır, Yılmaz & Yarayan, 2023; Süleymanoğulları, Tozoğlu & Dursun, 2019; Yarayan & Gulsen, 2023; Yarayan vd., 2023; Yarayan vd; 2024). İnsan iletişiminin gelişmesindeki en önemli etkenin dil olgusunun ortaya çıkması, bunun konuşmaya dönüşmesi ve yorumlanması, ardından da dilsel, sözel olmayan ve yazılı ifade biçimlerini geliştiren ve çeşitlendiren yazının icadı olduğu bilinmektedir. Kişilerarası iletişim, mesajın niteliğine göre sözlü ve sözsüz olmak üzere ikiye ayrılabilir (Işık, 2000).

İnsanlar sağlıklı ve üretken iletişimin temeli olan beden dili sayesinde düşüncelerini ve duygularını açık ve öz bir şekilde iletebilirler. Beden dili, bir kişinin bir durum veya davranış hakkında kişisel olarak nasıl hissettiğini iletme için düşüncelerini ve duygularını kullanma biçimidir. Beden dilini iletişimde kullandığımda, yargılama, suçlama, eleştiri ve hakaret gibi olumsuzluklar önlenir, durumun veya davranışın belirli sonuçları ifade edilir ve duygular netleştirilir (Önder, 2003; Buluş & vd., 2017).

Öğretmen-öğrenci iletişiminde öğretmenler, öğrencilerin ifade etmek istedikleri ancak beden diliyle ifade edemedikleri duyu ve düşünceleri anlayabilirler. Öğrencilerin sorunlarını ve çatışmalarını daha kolay çözebilirler. Bu amaçla, öğretmenler etkili gözlemciler olmalıdır (Çakmak ve Aktan, 2016). Öğrencilerin öğrenme sürecinde iletişimsel yeterlilik geliştirmeleri için bu niteliklerin öğretmen adayları ve öğretmenler tarafından geliştirilmesi

gerekir. Öğretmenler sınıf içinde empati, saygı ve şeffaflık gibi unsurlara dikkat ederlerse, öğrencileri olumlu iletişim becerileri geliştirmeye teşvik edebilirler (Şahin, 2011). Öğretmenlerin sınıflarına hâkim olabilmeleri ve sınıflarını başarıyla yönetebilmeleri, etkili iletişim kurabilmelerine bağlıdır (Tan ve Tan, 2016). Toplumsal yaşamda ve eğitimde önemli bir söz sahibi olan öğretmenlerin eğitim ortamında beden dilini etkili bir şekilde kullanabilmeleri için şunlar önerilebilir (Habacı, Ürker, Bulut, Atıcı ve Habacı, 2013):

- Eğitim fakültelerindeki öğretmen adaylarının sözsüz iletişim becerilerini geliştirmek için beden dili dersi müfredata dahil edilmelidir.

- Öğretmenler beden dili konusunda bilinçlendirilmeli ve beden dilinin doğru kullanımını sağlamak için eğitim broşürleri ve eğitim seminerleri ile desteklenmelidir.
- Öğretmenler, dış görünüşün beden dili üzerinde önemli bir etkisi olduğunu kabul etmeli ve buna daha fazla dikkat etmelidir.
- Eğitim fakültelerine ve öğretmen yetiştiren yüksek okullara girişte puanlamaya dayalı bir sınavın yanı sıra mülakat yapılmalı ve öğretmen adaylarının sözsüz iletişim becerileri burada test edilmelidir.

Empati, iletişim becerileri içinde önemli bir yer tutar. Bunun nedeni, insanların duygularının derinlemesine farkında olma ihtiyacı hissetmeleridir. Empati olmadan, insanların sizin ihtiyaçlarınızı, hislerinizi ve duygularınızı dikkate alma olasılığı daha düşüktür (Goleman, 2003). Empati, "kendini karşındakinin yerine koyma, olaylara onun bakış açısıyla bakma, onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlama, hissetme ve bu durumu ona iletme süreci" olarak kabul edilir (Dökmen, 2005). Empati hem bilişsel hem de duygusal yönleri içerir. Bilişsel bileşen düşünme, algılama ve anlama becerilerini içerir. Ancak bu nitelikler empati için gerekli olmakla birlikte tek başlarına yeterli değildir. Empatinin duygusal bir boyutu olduğu ve diğer kişinin duygularını, yani ne hissettiğini anlamayı ve bu duygulara uygun şekilde karşılık vermeyi gerektirdiği vurgulanmaktadır. Empatinin her iki unsuru da güçlü olduğunda, bireyin farkındalığı artar ve ideal bir ilişki düzeyine ulaşılır. Ayrıca, daha yüksek bilişsel ve duygusal empati düzeyleri başkalarını daha iyi anlamaya yol açar (Öz, 1998).

Empati, öğretmenlerin sahip olması gereken en kritik yeteneklerden biridir. Empatik bir öğretmen, kendini öğrencilerinin yerine koyabilir ve durumları onların bakış açısından gözlemleyebilir. Empatik öğretmenler, öğrencilerin anlaşıldığını ve saygı duyulduğunu hissetmelerine yardımcı olabilir. Dahası, sınıftaki empatik empati, öğretmenlerin öğrencilere kişi olarak duydukları saygıyı artırabilir (Elkesik, 2013). Öğretmenlik, diğerlerinden daha fazla empatik duygulara dayanan bir iştir, bu nedenle empati becerileri daha fazla geliştirilmelidir. Yalnızca böyle bir ortamda öğrenciler öğrenmeye aktif olarak katılabilir, başarı elde edebilir ve olumlu tutumlar oluşturabilir (Pala, 2008). Cooper'a (2004) göre, empati yoksunu öğretmenler, tüm grup, ders veya programa odaklanarak öğrencilerin duygularını göz ardı ederler ve bu da öğrenci motivasyonunu zayıflatabilir. Bu bilgiler doğrultusunda, bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empati düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı: Araştırmadaki amacımız; öğretmen adaylarının iletişim ve empati düzeylerinde belirlenen değişkenlere göre farklılaşma durumlarını ve iletişim ile empati düzeyleri arasında ilişkiyi durumunu tespit ederek çıkan sonuçlar doğrultusunda öneriler sunmaktır.

Araştırmanın Modeli: Bu çalışma "Tarama Modeli" olarak uygulanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte var olmuş bir durumu günümüzde de devam eden modelleri tanımlamayı hedefleyen araştırma modelleridir. Araştırmanın konusu olan olay, kişi veya madde, kendi koşulları içinde herhangi bir değiştirme veya etkileme çabası içinde olunmadan olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Burada önemli olan husus anlaşılacak istenen durumun uygun bir şekilde belirlenmesidir (Karasar, 2005). İlişkisel tarama ise, "iki veya daha fazla değişken arasında olan ilişkiyi tespit etmek ve neden-sonuç ilişkisiyle ilgili birtakım ipuçları elde etmek amacı ile yapılan çalışma modelidir" (Büyüköztürk vd., 2012).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Örnek bireyleri belirlemede rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Rastgele örnekleme yöntemi; Grix (2010) evrendeki bütün öğelerin eşit ve bağımsız belirlenme ihtimalinin olduğu örnekleme yöntemidir. Rastgele örneklemede araştırmacının önyargılarının, evrenden örnekleme belirlenmesi üzerinde olabilecek olumsuz etkisi de giderilmektedir (Baltacı, 2018). Çalışmamızın örneklemini araştırmaya gönüllü olarak katılan 294 kadın ve 99 erkek öğretmen adayları olmak üzere toplam 393 katılımcı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Teknikleri ve Araçları: Araştırma verileri anket yöntemiyle yüzyüze uygulanarak toplanmıştır. Anket yöntemi; temelini, bir evren ya da örnekleme oluşturan birimlerden sistematik biçimde bilgi elde edebilmek oluşturur. Bu amaçla, yazılı ya da sözlü sorular sorarak bunların yanıtlarına ulaşılmaya çalışılır (Odabaşı, 1999).

Araştırmamızda kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacılar tarafından belirlenen demografik özelliklerini belirlemek için hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" bulunmaktadır. İkinci bölümde öğretmen adaylarının iletişim ve empati düzeylerini belirlemek için Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilen "İletişim Becerileri Ölçeği" ve Spreng, Kinnon, Mar ve Levine (2009) tarafından geliştirilen, Totan, Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Toronto Empati Ölçeği" bulunmaktadır.

İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ): Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilen ölçek 4 boyut 25 maddeden oluşmaktadır. "Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 125, en düşük puan 25'tir. Puan miktarı arttıkça bireylerin iletişim becerilerinin de arttığı şeklinde değerlendirmektedir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında alfa iç tutarlılık katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur. Ölçekte beş dereceli (hiçbir zaman=1, her zaman=5) yanıt seçenekleri olan 25 madde yer almaktadır (İİTB= 10, KİE=4, EDSOİ=6, İKİ=5). Toplam varyansın %45,95'inin açıklandığı araçta, bunun %13,43'ü İİTB, %11,12'si KİE, %11,08'i EDSOİ ve %10,30'u İKİ alt boyutlarıyla açıklanmaktadır" (Korkut Owen & Bugay, 2014).

Toronto Empati Ölçeği: Spreng, Kinnon, Mar ve Levine (2009) tarafından geliştirilmiş 13 maddelik, 5'li likert tiptedir. Ölçek Totan, Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. "Yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve uyum indeksi değerlerine bakılmıştır. Uygulanan DFA sonucu uyum indeksi değerlerinin makul düzeyde olduğu ve orijinal formun faktör yapısının Türk örneklemede doğrulandığı görülmüştür [$\chi^2= 234.67$, $df= 64$, $\chi^2/df= 3.67$, $NFI= .91$, $GFI= .94$, $RFI= .90$, $IFI= .94$,

CFI= .94, RMSEA= .07, RMR= .05]. Ölçeğin güvenilirliği test tekrar test ve iç tutarlık yöntemleriyle incelenmiştir. Buna göre TEÖ'nin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Ölçekteki 1, 3, 5, 7, 8, 9, 11 ve 12 numaralı sorular ters şekilde değerlendirilmeye alınmaktadır. Toplam puan 13 ile 65 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar yüksek empati düzeyine işaret etmektedir" (Totan, Doğan & Sapmaz, 2012). Araştırmamızda toplanan verilere ait kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek için, Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. İletişim Becerileri ve Toronto Empati Ölçeğinin Cronbach Alpha Değerleri

Ölçekler	Soru Sayısı	Cronbach's Alpha
İletişim Becerileri Ölçeği	25	0,87
Toronto Empati Ölçeği	13	0,83

İletişim Becerileri Ölçeğinin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,87 ve Toronto Empati Ölçeğinin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,83 olarak bulunmuştur. "Cronbach's Alfa Katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü;

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güveniliridir.

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güveniliridir" (Alpar, 2013). Sonuç olarak ölçeklerin geneli ve alt boyutlarının oldukça güvenilir olduğu saptanmıştır.

Verilerin Analizi: "Verilerin analizine başlanmadan önce, elde edilen verilerin homojenlik, normallik vb. varsayımları sağlayıp sağlamadığı test edilmeli ve bununla ilgili istatistiksel bilgilere yer verilmelidir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmacı hangi analiz tekniklerini tercih edip etmediğini gerekçesiyle ifade etmelidir" (Tozoğlu & Dursun, 2020).

Tablo 2. İletişim Becerileri ve Toronto Empati Ölçeğinin Normallik Dağılım Tablosu

	İletişim	Empati
N	393	393
\bar{X}	100,04	52,89
Medyan	100,00	54,00
Mod	98,00	57,00
Ss	9,99	7,52
Çarpıklık	-,072	-,772
Basıklık	-,139	,365

Verilerin analizinde kategorik değişkenler için frekans dağılımları verilmiştir. Ayrıca verilerin normal dağılıma sahip olması şartına bakmak için çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alınmıştır. Tablo 2' de görüldüğü gibi "İletişim Becerileri" ve "Toronto Empati" ölçeklerinin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, Tabachnik ve Fidell'in (2015) belirttiği sınırlar içerisinde (-1,5 ile +1,5) yer alan veri setinin normal bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Bu yüzden araştırma kapsamında parametrik testler kullanılmıştır.

Normal dağılım gösteren bu veri setleri için parametrik testler uygulanmıştır. "İletişim Becerileri" ve "Toronto Empati" düzeylerinde iki bağımsız değişkenler arasındaki farklılaşmayı belirlemek için "T testi" yaş ile iletişim ve empati düzeyleri, iletişim düzeyleri ile empati düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için "korelasyon" testi uygulanmıştır. Bütün testler SPSS 24 paket programında yapılmış ve anlamlılık düzeyi $p < ,050$ olarak alınmıştır.

Araştırma Yayın Etiği: Araştırma Yayın Etiği Araştırmamızın etik uygunluğu için Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Etik Kurulundan 25.06.2024 E-70400699-050.02.04-2400204615 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sürecinde toplanan verilere çalışmamızın amacı doğrultusunda uygulanan istatistiksel analizler sonucunda belirlenen tablo ve yorumlar sunulmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	294	74,8
Erkek	99	25,2
Toplam	393	100,0

Araştırmaya 294(%74,8) kadın ve 99(%25,2) erkek olmak üzere toplam 393 öğretmen adayı katılmıştır.

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Ortalamaları

Yaş	
N	393
\bar{X}	23,06
Medyan	22,00
Mod	22,00
Ss	3,91

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaş ortalamalarının $\bar{x}=23,06\pm 3,91$ olduğu gözlenmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Sportif Aktivite Yapma Durumları

Sportif Aktivite Yapma Durumu	n	%
Evet	197	50,1
Hayır	196	49,9
Toplam	393	100,0
Sportif Aktivite Türü	n	%
Bireysel Spor	169	85,8
Takım Sporu	28	14,2
Toplam	393	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 197(%50,1) kişi sportif aktivite yaptıklarını 196(%49,9) kişi ise yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Sportif aktivite yapan öğretmen adaylarından 169(%85,8) kişinin bireysel spor 28(%14,2) kişinin de takım sporu yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6. Katılımcıların İletişim ve Empati Düzeylerinin Cinsiyet Değişkinine Karşılaştırılması (t testi)

Ölçekler	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	T testi	
					t	p
İletişim	Kadın	294	100,47	9,85	1,469	,143
	Erkek	99	98,77	10,33		
Empati	Kadın	294	53,98	6,83	5,136	,000
	Erkek	99	49,64	8,49		

Katılımcıların iletişim ve empati ölçeklerinden almış oldukları puanları cinsiyete göre farklılaşma durumlarını belirlemek amacıyla “Independent Samples T” testi yapılmış $p<,050$ anlamlılık düzeyinde iletişim düzeylerinde kadın ve erkek katılımcılar arasında farklılık olmadığı ($p>,143>,050$) empati düzeylerinde ise anlamlı farklılık olduğu ($p<,000<,050$) tespit edilmiştir. Kadın öğretmen adaylarının empati düzeylerinin erkek öğretmen adaylarından yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların İletişim ve Empati Düzeylerinin Sportif Aktivite Yapma Durumları Değişkinine Karşılaştırılması

Ölçekler	Sportif Aktivite Yapma	n	\bar{x}	Ss	T testi	
					t	p
İletişim	Evet	197	101,52	9,40	2,969	,003
	Hayır	196	98,56	10,35		
Empati	Evet	197	53,07	7,75	,470	,639
	Hayır	196	52,71	7,28		

Katılımcıların iletişim ve empati ölçeklerinden almış oldukları puanları sportif aktivite yapma durumlarına göre farklılaşmayı belirlemek amacıyla “Independent Samples T” testi yapılmış $p<,050$ anlamlılık düzeyinde iletişim düzeylerinde sportif aktivite yapan ve yapmayan katılımcılar arasında farklılık olduğu ($p<,003<,050$) empati düzeylerinde ise anlamlı farklılık olmadığı ($p>,639>,050$) tespit edilmiştir. Sportif aktivite yapan öğretmen adaylarının iletişim düzeylerinin yapmayan öğretmen adaylarından yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 8. Katılımcıların İletişim ve Empati Düzeylerinin Yapmakta Oldukları Sportif Aktivite Türü Değişkinine Karşılaştırılması

Ölçekler	Sportif Aktivite Türü	n	\bar{x}	Ss	T testi	
					t	p
İletişim	Bireysel Spor	169	101,83	9,48	1,140	,256
	Takım Sporu	28	99,64	8,83		
Empati	Bireysel Spor	169	53,42	7,47	1,581	,115
	Takım Sporu	28	50,93	9,14		

Katılımcıların iletişim ve empati ölçeklerinden almış oldukları puanları yapmakta oldukları sportif aktivite türüne göre farklılaşmayı belirlemek amacıyla “Independent Samples T” testi yapılmış $p<,050$ anlamlılık düzeyinde iletişim ve empati düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı ($p>,256-115>,050$) tespit edilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Yaşları ile İletişim ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki

		İletişim	Empati
Yaş	r	,162**	,145**
	p	,001	,004
	n	393	393

Öğretmen adaylarının yaşları ile iletişim ve empati düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda, $p < ,050$ düzeyinde, yaş ile iletişim ($p,001 < ,050$) ve empati ($p,004 < ,050$) düzeyleri arasında yüksek oranda pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların İletişim Düzeyleri ile Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki

		Empati
İletişim	r	,340**
	p	,000
	n	393

Öğretmen adaylarının iletişim düzeyleri ile empati düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda, $p < ,050$ düzeyinde, iletişim düzeyleri ile empati düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empati düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmaya 294'ü kadın 99'u erkek olmak üzere toplam 393 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın ilk bulgusunda, katılımcıların iletişim becerileri ölçeğinden almış oldukları puanları cinsiyete göre farklılaşma durumlarını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda kadın ve erkek katılımcılar arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde, Pehlivan (2005) tarafından yapılan "Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma" isimli çalışmada öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Müzik öğretmen adayları üzerinde yapılan başka bir çalışmada, katılımcıların cinsiyetleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Dilber ve Akhan'ın (2019) çalışmasında, öğretmen adaylarının iletişim becerileri üzerinde cinsiyetin anlamlı etkisinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu sonuçlar çalışma bulgumuzla örtüşmektedir. Öğretmen adaylarının empati düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Kadın öğretmen adaylarının empati düzeylerinin erkek öğretmen adaylarından yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Kadınların empati düzeylerinin daha yüksek çıkması kadınların erkeklere göre daha hassas ve duygusal olmalarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde, Ekinci ve Aybek (2010) tarafından yapılan "Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi" isimli çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile empati düzeyleri arasında kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Literatürde çalışma bulgumuzla örtüşen farklı çalışmalar da bulunmaktadır (Şahin & 2023; Yıldırım, 2001; Duru, 2002; Ercoban, 2003; Rehber, 2007; Karaman, 2018; Kula & Akbulut, 2020).

Katılımcıların sportif aktivite yapma durumları ile iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sportif aktivite yapan öğretmen adaylarının iletişim düzeylerinin yapmayan öğretmen adaylarından yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde, Tepeköylü-Öztürk vd. (2011) tarafından yapılan düzenli olarak spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini karşılaştırıldığı çalışmada düzenli olarak spor yapan bireylerin iletişim becerilerin düzenli olarak spor yapmayan öğrencilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Spor yapan ve yapmayan yetişkin bireyler üzerinde yapılan farklı bir çalışmada spor yapan katılımcıların iletişim becerileri düzeylerinin spor yapmayanlara göre yüksek çıktığı ifade edilmiştir (Çiçek, 2018). Çıkan bu sonuçlar çalışma bulgumuzu desteklemektedir. Katılımcıların sportif aktivite yapma durumları ile empati düzeyleri arasında ise anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. İlgili literatür incelendiğinde, Beyaz (2016) tarafından yapılan "Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin incelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği" isimli çalışmada, katılımcıların spor yapma durumları ile empati becerileri ve eğilimleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Alanyazında araştırma bulgumuzla örtüşen farklı çalışmalar da mevcuttur (Avşar, 2004; Tepeköylü vd., 2009; Kolayış & Yiğiter, 2010; Warner, 1984).

Araştırmanın diğer bir bulgusunda, katılımcıların iletişim ve empati ölçeklerinden almış oldukları puanlar ile yapılan sportif aktivite türü değişkeni arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Alanyazın incelendiğinde, Kaya (2022) tarafından yapılan "Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Bireysel ve Takım Sporunu Yapmasındaki Kişilik Özelliklerinin İletişim Beceri Düzeylerine Etkisi" isimli çalışma sonucunda katılımcıların yaptıkları spor türleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. İlgili literatür incelendiğinde, Kalliopuska (1992) tarafından yapılan araştırmada, bireysel veya takım sporlarıyla uğraşan öğrencilerin empati düzeylerinin farklılık göstermediği ifade edilmiştir. Çıkan bu sonuçlar araştırma bulgumuzla benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların yaşları ile iletişim ve empati ölçeklerinden almış oldukları puanlar arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Farklı bir deyişle, katılımcıların yaşları arttıkça iletişim becerileri ve empati düzeylerinde de artış meydana gelmektedir. Alanyazın incelendiğinde, Koser ve Barut (2020) tarafından yapılan "Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Problem Çözme Becerileri ve Bağlanma Stilleri İlişkisi" isimli araştırma sonucunda, katılımcıların yaşları ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. İletişim becerileri üzerinde yapılan başka bir araştırmada da katılımcıların iletişim becerileri ile yaşları

arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Işık (2024) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Empati Düzeyleriyle Sosyal İlişki Algıları İlişkisi” isimli çalışma sonucunda, katılımcıların yaşları arttıkça empati düzeylerinin arttığı ifade edilmiştir. Çıkan bu sonuçlar çalışma sonucumuzla örtüşmektedir.

Araştırmanın son bulgusunda, öğretmen adaylarının iletişim düzeyleri ile empati düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde, “Empatik Eğilim ve İletişim Becerisi İlişkisi: Karabük Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama” isimli araştırma sonucunda, katılımcıların iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Literatürde, iletişim becerileri ile empati düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade eden farklı çalışmalar da mevcuttur (Uğurlu, 2013; Mutlu, Şentürk & Zorba, 2014; Karahan, Sardoğan, Güven, Özkamalı & Dicle, 2006; Kürtüncü, Aslan, Çatalham, Yapıcı & Hırçın, 2018).

Sonuç olarak, cinsiyetin iletişim becerisi üzerinde bir etkisi olmadığı ama empati düzeyini etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca yaş arttıkça iletişim becerisi ve empati düzeyinin de arttığı saptanmıştır. Sportif aktivite ile iletişim becerisi arasında anlamlı farklılık çıktığı ama sportif aktivite ile empati düzeyi arasında anlamlı farklılık çıkmamıştır. Sportif aktivite türü ile iletişim becerisi ve empati düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Son olarak iletişim becerileri ile empati düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırma bulgularımızdan ve literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda, spor yapan bireylerin iletişim becerileri üzerindeki olumlu etkisi sonucundan hareketle bireylerin sportif aktivitelerine katılmaları teşvik edilebilir. Ayrıca, iletişim becerisinin empati düzeyi üzerindeki pozitif etkisinden dolayı öğretmen adaylarının iletişim becerilerini arttıracak seminerler, etkinlikler vb. eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akgül, A., Solmaz, S., Uzun, A., & Yarayan, Y. E. (2024). Zihinsel Dayanıklılık: İnceleme ve Duygusal Zekânın Rolü. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 13(3), 334-340. <https://doi.org/10.22282/tojras.1465496>
- Alpar, R. (2013). *Uygulamalı çok değişkenli istatistik yöntemler* (4. Baskı). Ankara: Detay
- Arı, Ç., Ulun, C., Yarayan, Y. E., Dursun, M., Mutlu, T., & Üstün, Ü. D. (2020). Mindfulness, healthy life skills and life satisfaction in varsity athletes and university students. *Progress in Nutrition*, 22(2), 1-8. <https://doi.org/10.23751/pn.v22i2-S.10561>
- Avşar, Z. (2004). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 111-130.
- Aydın, B. (2023). Empatik eğilim ve iletişim becerisi ilişkisi: Karabük Üniversitesi halkla ilişkiler ve tanıtım bölümü öğrencileri üzerine bir uygulama. *International Journal of Communication and Media Research*, 3(2), 26-46.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltaş, Z., & Baltas, A. (2002). *Bedenin Dili, İletişim Becerilerinizin Anahtarı, Sessiz Diliniz*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Beyaz, Ö. (2016). *Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin incelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği* (Tez No. 440356) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Buluş, M., Atan, A. & Erten Sarıkaya, H. (2017). Etkili iletişim becerileri: bir kavramsal çerçeve önerisi ve ölçek geliştirme çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(2), 575- 590. <https://doi.org/10.15345/iojes.2017.02.020>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Cooper, B. (2004). Empathy, interaction and caring: Teachers' roles in a constrained environment. *Pastoral Care in Education*, 22(3), 12-21. <https://doi.org/10.1111/j.0264-3944.2004.00299.x>
- Çakmak, V., & Aktan, E. (2016). Öğretmen öğrenci iletişiminin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(56).
- Çevik, D. B. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 31(1).
- Çiçek, G. (2018). Spor Yapan ve Yapmayan Yetişkin Bireylerin İletişim Becerileri Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Electronic Turkish Studies*, 13(19).
- Dilber, F., & Akhan, O. (2019). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri düzeylerinin incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 473-493.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dursun, M., Yarayan, Y. E., ARI, Ç., Ulun, C., & Adaş, S. K. (2021). COVID-19 in Turkey: Leisure boredom, psychological resilience, physical activity and emotional state. *IJERI: International Journal of Educational Research and Innovation*, (15), 460-486. <https://doi.org/10.46661/ijeri.5588>
- Duru, E. (2002). Öğretmen adaylarında empatik eğilim düzeyinin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (12), 21-35.
- Ekinci, Ö., & Aybek, B. (2010). Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 3-14.
- Elikesik, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde empati ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Tez No. 331716) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Erçoban, S. (2003). *İlköğretim ikinci kademesindeki branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Tez No. 127904) [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi-Bursa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Goleman, D. (2003). *Healing emotions: Conversations with the Dalai Lama on mindfulness, emotions, and health*. Shambhala publications.
- Güvendi, B., Can, H. C., & Işım, A. T. (2020). Triatlon sporcularının zihinsel dayanıklılıklarının karar verme stilleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 146-160.
- Habacı, D., Ürker, A., Bulut, S., Atıcı, R., & Habacı, Z. (2013). Beden dilinin eğitim öğretim üzerine etkileri. *Turkish studies - International Periodical For The Languages*, 8/9, 1639-1655.
- Han, M. T., & Polat, E. (2022). Kış sporları ile ilgilenen sporcuların spora bağlılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 80-91. DOI: 10.33689/spormetre.1079970
- Işık, M. (2000). *İletişimden kitle iletişimime*. Konya: Mikro Yayınları.
- Işık, Z. (2024). Öğretmenlerin empati düzeyleriyle sosyal ilişki algıları ilişkisi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 11(104), 583-599. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10784514>
- Kalliopuska, M. (1992). Self-Esteem and Narcissism Among The Most and Least Empathetic Finnish Baseball Players. *Perceptual and Motor Skills*, 75(3), 945- 946.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Güven, M. Ç., Özkamalı, E., & Dicle, A. N. (2006). İnsan İlişkileri ve İletişim Dersi'nin Öğretmen Adaylarının Çatışma Çözme ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (23).
- Karaman, F. (2018). Almanca öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 8(1/1), 52-57.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, E. Ö. (2022). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin bireysel ve takım sporu yapmasındaki kişilik özelliklerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(Özel Sayı 2), 857-866. <https://doi.org/10.38021/asbid.1206472>
- Kolayış, H., & Yiğiter, K. (2010). Kocaeli ilinde görevli ilk ve orta öğretim kurumlarında çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin empati becerilerinin incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 562-578.
- Korkut Owen, F., & Bugay, A. (2014). İletişim becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2).
- Koser, İ. E., & Barut, Y. (2020). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve bağlanma stilleri ilişkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(23), 1765-1789. <https://doi.org/10.26466/opus.622867>
- Kozak, M., Zorba, E., & Bayrakdar, A. (2021). Sporcularda zihinsel antrenman becerileri ile bilinçli farkındalık. Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi, 3(2), 89-97.
- Kula, S. S., & Akbulut, Ö. F. (2020). Öğretmen adaylarının çocuğa yönelik şiddete ilişkin duyarlılıkları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(3), 917-932. <https://doi.org/10.24315/tred.658597>
- Kürtüncü, M., Arslan, N., Çatalçam, S., Yapıcı, G., & Hırçın, G. (2018). Yataklı tedavi kurumlarında çalışan hemşirelerin kültürlerarası duyarlılıkları ile sosyo-demografik özellikleri ve empati düzeyleri arasındaki ilişkisi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 20(1), 44-56.
- Mutlu, O., Şentürk, E., & Zorba, E. (2014). Üniversite öğrencisi tenisçilerde empatik eğilim ve iletişim becerisi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 1), 129-137.
- Odabaşı, Y. (1999). *Anket yöntemi*. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri içinde ed. Ali Atıf Bir. Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1081.
- Oskay, Ü. (1999). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayınları.
- Önder, A. (2003). *Ailede İletişim: Konuşarak ve Dinleyerek Anlaşalım*. İstanbul: Morpa Kültür ve Yayınları.
- Öz, F. (1998). Son sınıf hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri, empatik becerileri ile akademik başarı arasındaki ilişki. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2(2), 21-29.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 13-23.
- Pehlivan, K. B. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2), 17-23.
- Rehber, E. (2007). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. (Tez No. 206426) [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi-Adana]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Siyahtaş, A., & Çavuşoğlu, S. B. (2021). İletişim becerileri ile umutsuzluk arasındaki ilişki: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Örneği. *Premium e-Journal of Social Science (PEJOSS)*, 5(12), 66-80. <https://doi.org/10.37242/pejoss.1091>
- Süleymanoğulları, M., Tozoğlu, E., & Dursun, M. (2019). Çocukların sporda hayal etme düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *The Journal of International Social Research*, 12(68), 957-965. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3882>
- Şahin, A. (2011). Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 239-259.
- Şahin, A., & Özçelik, F. C. (2023). Sınıf öğretmeni adaylarının duygusal zekaları ile empati ve merhamet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 787-802. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.1307312>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (Çev: Baloğlu, M.), Ankara: Nobel.

- Tan, Ç., & Tan, S. (2016). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıfı yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 3(1), 1-14.
- Tepeköylü, Ö., Soytürk, M. & Çamlıyar, H. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 115-124. https://doi.org/10.1501/Sporm_0000000160
- Tepeköylü-Öztürk, Ö., Soytürk, M., Daşdan-Ada, E.N., Çamlıyer, H. (2011). Üniversite takımlarında sporcu olan öğrencilerle spor yapmaya öğrencilerin iletişim becerisi düzeylerinin karşılaştırılması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 22(2), 43-53.
- Totan, T., Doğan, T., & Sapmaz, F. (2012). The Toronto Empathy Questionnaire: Evaluation of psychometric properties among Turkish university students. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 46, 179-198.
- Uğurlu, C. T. (2013). Öğretmenlerin iletişim becerisi ve empatik eğilim davranışlarının çocuk sevme düzeyleri üzerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 51-61.
- Ulun, C. (2023). Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin perspektifinden kariyer algısı: Bir metafor çalışması. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(3). <https://doi.org/10.33468/sbsebd.363>
- Uzunçayır, D., Yılmaz, S. H., & Yarayan, Y. E. (2023). Yoga temelli fiziksel aktivite programına katılan otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kazanımları; ebeveyn ve öğretmen görüşleri doğrultusunda fenomolojik bir araştırma. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(3), 2165-2177. <https://doi.org/10.24315/tred.1343553>
- Warner, R. E. (1984). Can teachers learn empathy? *Education Canada*, 24(1), 39-41.
- Yarayan, Y. E., & Gulsen, D. B. A. (2023). Sporcularda imgeleme ve duygu düzenlemenin cesaret düzeyi üzerindeki etkilerine yönelik aşamalı regresyon analizi. *Journal of ROL Sport Sciences*, 896-910. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10036854>
- Yarayan, Y. E., İlhan, E. L., Esentürk, O. K., Arı, Ç., & Gülşen, D. B. A. (2023). Does emotional intelligence affect mental toughness in physically disabled athletes?. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 231-242. <https://doi.org/10.25307/jssr.1228541>
- Yarayan, Y. E., Solmaz, S., Aslan, M., Batrakoulis, A., Al-Mhanna, S. B., & Keskin, K. (2024). Sex differences in athletic performance response to the imagery and mental toughness of elite middle-and long-distance runners. *Sports*, 12(6), 141. <https://doi.org/10.3390/sports12060141>
- Yıldırım, A. (2001). Boşanma ile eşlerin empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Tez No. 110299) [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi-Adana]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.